

THESIS SELECTA,
DE
RELIGIONE,

AB
OBJECTIONIBUS SOCINIA-
NORUM ALIORUMQUE
VINDICATA.

QUAM,

DEO ANNUENTE,

ANNO MDCCXXIII. DIE MAJI

Publico Eruditorum examini

Exponent

CHRISTIANUS SAHMIUS,

S. S. Theol. Doct. & Prof. Publ. Ordin. Eccles. Palæopol.

Diaconus

ET

M. GEORGIUS FRIDERICUS RÖHSA,

Wel. Pruff,

AUTOR.

Coll. diss. A
100, 34

REGIOMONTI, Litteris REUSNERIANIS.

99.

a. C. 34.

2
THESES SELECTÆ
7. N. 7.
THESIS

Nemo Gentilium absque fide in Christum ad salutem æternam pervenire potest.

STATUS CONTROVERSIAE.

Qu: An Gentiles, solo lumine naturæ instructi, sine fide in Christum, modo quodam extraordinario, ad salutem æternam pervenire possint? Negat.

CONFIRMATIO.

Tantum abest, ut ullæ difficultates nos circumstent, quo minus prompte valideque Thesin nostram probare possimus, ut potius plurima nobis argumenta, ad defendendam illam, suppetant, ex quibus tamen præcipua saltem, brevitatis causa, nunc exhibere, constitutum nobis est. Quisquis scilicet peccatorum salutis æternæ particeps fieri cupit, is fide vera Christum salutis suæ fundamentum ponere debet: asserente namque Paulo *fundamentum aliud nemo ponere potest, præter illud, quod positum est, quod est Iesus Christus.* 1. Cor. III. 11. Qui igitur Gentiles hocce fundamento, Christo nempe, vera fide non nituntur, illi quoque ad salutem æternam pervenire non possunt. Id utique necessum est, ut peccator quisque, salutis æternæ appetentissimus, ad reconciliandum sibi DEI irati animum, Christum fide apprehendat: *Sic enim DEUS dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis, qui credit in eum, non pereat, sed vitam æternam habeat.* Joh. III. 16. At vero Gentiles, quibus prædicatio Evangelii non contigit, quique adeo fide in Christum destituuntur, ad reconciliandum sibi DEI irati animum Christum fide non apprehendunt: *Quomodo enim apprehendent eum, de quo non audiverint?* Rom. X. 10. Neque igitur Gentiles illi ad salutem æternam pervenire possunt. Sunt plura adhuc loca alia, quæ clare ostendunt, Gentilibus, Evangelii cognitione destitutis, nihil spei de obtinenda salute æterna relictum esse. Ita Joh. XVII. 3. Servator noster ipse inquit; *Hæc est vita æterna, ut te cognoscant esse illum so-*

lum

Sächs.
Landes-
Bibl.

lum verum DEum, & quem misisti, Jesum Christum. Quibus verbis Servator noster non nudam notitiam Dei ac Christi ad salutem obtinendam exigit, sed eam, quæ fidem sibi junctam habeat. At vero Gentiles, Evangelii cognitione destituti, inter solum naturæ lumen non habent veri DEI, ac illius, quem misit, Christi cognitionem, cum fide conjunctam. Expendamus modo, lumen naturæ quidem ad exponendum plenius unum illum verum DEum sufficere; & intelligemus facile, multo minus ex illo Christi, à vero illo DEO missi, cognitionem, quæ fidem habeat sociam, peti posse. Habuere quidem Gentiles, conscientia Duce & Magistra, de uno & vero DEO quædam cognita; attamen hæc ipsa illorum cognitio obscura fuit & lubrica: Unde etiam factum, ut Athenienses ἀγνώσκοντες, ignoto DEO cultum præstiterint. Act. XVII. 23. Cum igitur Gentiles, Evangelii cognitione nudati, ex solo lumine naturæ unum illum verum DEUM, & quem misit, Christum, fide vera cognoscere non possint; vitam certe æternam (judice ipso Christo) non habent, i. e. non salvantur. Quænam ulterius veritas, quænam integritas constaret verbis illis, quæ extant Act. IV. 12. *Non est in alio quoquam salus, nec etiam aliud nomen (quam Christi) sub cælo, quod datum sit inter homines, per quod oporteat nos servari: si Gentiles, à Republica Israël alieni, & à fœderibus Christi averfi Eph. II. sine fide in Christum, statorem salutis nostræ, ad felices illas beatarum mentium sedes pertingere possent? Et tandem illa quoque Christi ipsius verba: Nemo venit ad Patrem, nisi per me. Joh. XIV. 6. clare satis aperteque ostendunt, Gentiles, fide in Christum destitutos, aditu salutis æternæ arcendos esse, ut impleatur ille Christi sermo: Qui non credit, jam condemnatus est, quod non credidit in nomen unigeniti filii DEI. Joh. III. 18.*

ANTITHESIS EJUSQUE SOLUTIO.

Sociniani, ab hac nostra sententia penitus averfi, persuadent sibi, Gentiles, solo lumine naturæ instructos, etiam absque fide in Christum, modo quodam extraordinario, ad salutem æternam pervenire posse. Est hujus sententiæ ipse Socinus *Prælect. cap. 2.* Socino socias manus hac in re jungit *Stephanus Curcellæus: Hic alioqui doctissimus Vir Quaternionem Dissertationum Theologicarum, Samueli*

4
Maresio oppositum, in lucem edidit, atque ibi *Dissertatione tertia: De cognitione Christi, an adultis omnibus ad salutem necessaria sit?* prolixum pro salute Gentilium suscepit patrocinium. Quia jam *Curcellæus* hicce, qui alias quidem *Socinianorum* globo ac circulo non continetur, hac in re *Socinianorum* sententiam sibi quoque propriam fecit; Hinc animus nobis est, cum *Curcellæo* congregari, & experiri, quantus salutis æternæ, Gentilibus, fide in Christum destitutis, tribuendæ defensor extiturus sit. Uti vero *Curcellæus* infirmis conjecturis modo auguratur, Gentiles absque fide in Christum, modo quodam extraordinario, ad salutem æternam pervenire posse: ita primum illius argumentum, quod No. V. pro salvandis vel certe non damnandis Gentilibus affert, languentibus indiciis constat. 1. asserit, *solos Evangelii profanos contemptores, atque illos, qui rationis lumen suffocant, aut in injustitia detinent, ut liberius carnis cupiditates explere possint, salute æterna arcendos, & igni æterno adjudicandos esse.* Nihil vero huic meditationi *Curcellæi* concedimus, eo, quod nullus ei ex S. Scriptura locus suppetat, quo probet, illos modo salute æterna arcendos ac igni infernali adjudicandos esse, qui profani fuere Evangelii contemptores, sive, qui Evangelium de Christo annunciatum, vel saltem occasionem cognoscendi Christi oblatam, spreverunt. Scriptura certe omnes in universum peccatores iræ DEi & æternæ damnationis reos pronuntiat. Gal. III. 10. *Maledictus omnis, qui non manserit in omnibus, quæ scripta sunt in libro legis, ut faciat ea.* Hoc igitur reatu iræ divinæ & damnationis æternæ omnes constrikti tenentur peccatores, nisi satisfactione Christi, per fidem agnita, ab illo liberentur. (2.) pergit: *Gentilibus non imputatum iri in peccatum, quod in Christum, de quo nihil audiverint, non crediderint.* Potest hæc pro salute Gentilium à *Curcellæo* allata defensio in hunc conferri Syllogismum Conditionalem:

Si Gentilibus imputaretur in peccatum, quod in Christum, de quo nihil audiverint, non crediderint, damnandi essent.

Sed Gentilibus non imputabitur in peccatum, quod in Christum, de quo nihil audiverint, non crediderint.

Ergo nec damnandi sunt.

Miserum certe hoc argumentum æque improbandum est, ac illud, quo blasphemus hoc forte modo in sui defensionem uti posset:

Si

Si DEum esse negarem, improbus essem.

Sed quamvis blasphemem, non tamen nego, Deum esse.

Ergo non sum improbus.

Nihil sane valet hoc argumentum, quia alia crimina sunt præter Atheismum, quæ hominem improbum faciunt. (ridet hoc argumentum *Auctor Anonymus Artis cogitandi p. m. 179. in edit: qua prodit Londini M. DC. LXXVII.* De nomine vero hujus auctoris inter se eruditi non conveniunt. *vid. Gottlieb Stollen Historie der Gelahrtheit. II. Theil 2. cap. 5. 25. p. m. 140. sq.*) Neque igitur quicquam valet illud Curcellæi argumentum. Concedamus enim, non imputari Gentilibus, quod in Christum non crediderint, de quo nihil audiverint; Ergone nihil aliud superest, quod Gentilibus imputari possit? Num *Curcellæus* hæc scribens immemor fuit peccatorum, & *originalis & actualium*, quibus Gentiles sunt impliciti, ita, ut non nisi satisfactione Christi, fide sibi applicata, sese expedire possint? Neque tamen *Curcellæo* id concedendum, non imputatum iri Gentilibus, qui de Christo nihil audiverint, quod in ipsum non crediderint: Salvator enim noster Joh. III. 16. *indefinite* pronuntiat: *Qui non credit, jam condemnatus est*, nulla indulgentia illis reservata, quibus Evangelium per præconem actu ipso expositum non est. (3) contendit, illos, quibus Evangelium annunciatum est, re vera non esse *incredulos*, sed rectius nuncupari *ignorantes*, qui medium inter fideles & infideles teneant locum. Via ad responsionem, hac in re *Curcellæo* suppeditandam, sternenda est nota illa *ignorantiae* divisione, in *ignorantiam κατ' ἀπόφασιν*, sive *secundum negationem*, & *κατὰ διάθεσιν*, sive *dispositionem*. Illa consistit in negatione scientiæ sive cognitionis, quam quis habere nec potuit, nec debuit: Hæc in carentia scientiæ sive cognitionis, quæ inesse debuisset, cujus ignorantiae quis sibi ipsi causa est, per quandam sua sponte contractam pravam dispositionem. Si jam *Curcellæus ignorantiam* Gentilium in priori sensu accipit, (ita vero illum eam accipere certissimum est); negamus, Gentiles *ignorantes* dicendos esse, quia nimirum sua culpa se ipsos nudarunt cognitione Christi, cujus Evangelium ab ipso statim lapsu Protoplastorum in mundo annunciari cœpit, ut adeo in pestiferam *ignorantiam prave dispositionis* incurrerint. In V. T. certe Patriarchæ, nullas fixas sedes habentes, sed hinc inde singulari

DEI providentia inter infideles gentes peregrinantes, & disjunctissimas terras magno gradu peragrantes, notitiam Evangelii de promisso Messia, verumque DEI cultum in varias gentes disseminarunt. In N. T. autem, in primis tempore Apostolorum, Evangelium ubique terrarum prædicatum est; *In omnem terram exiit sonus eorum, & in fines orbis terrarum verba eorum.* Rom. X. 13. Si quis forte tamen anceps hæreat, num Apostoli virique apostolici ad Americanos pervenerint; Illum expendere jubeo, num non hi Viri provido DEO Duce ea via in Americam penetrare potuerint, qua populi illi, quibus hac ætate Americanorum est nomen, eo pervenerunt. Et satius esset asserere, Apostolos per ipsum Domini Spiritum eo raptos deductosque esse, æque ac Philippus ille Act. VIII. 39. 40. quam veritati divinæ nullam adhibere fidem. Vide hanc in rem plura in Disp. D. Job. Musæi, de quæstione: *An Gentiles absque fide in Christum per extraordinariam DEi gratiam ad salutem æternam pertinere, aut minimum ignis æterni supplicium declinare possint.* §. 36. --- 41. (4.) Defendit Curcellæus sententiam suam loco extante apud Job. cap. XV. 22. *Si non venissem, & locutus essem eis, peccatum non haberent.* Sed male sibi prospexit Curcellæus, quod Gentilium salutem tueri voluerit dicto, ad solos Judæos pertinente. His verbis certe Christus non loquitur de Gentilibus, ab Ecclesia & Evangelio de Christo averfis, sed de solis Judæis, in Ecclesia collocatis, quibus Evangelium multo prius, quam Christus ad eos loqueretur, prædicatum fuit. Quis autem verus horum verborum sensus? Numne Christus asserit, Judæos illos, quibuscum tunc agebat, licet non in Christum credidissent, tamen non habituros fuisse peccatum incredulitatis, dummodo ipse non venisset, & iis locutus esset? Minime. Et errat Curcellæus, Christi verba ita explicans. Hæc potius servatoris mens est, Judæos habituros, quod peccato suæ incredulitatis prætexerent, & quo se excusarent, si ipse non venisset, & iis locutus esset. Μίμνησθε in verbis hisce Christi est observanda, æque, ac si de fure deprehenso aut convicto quis dicat: *Nisi iste convictus teneretur, esset omnium innocentissimus, i. e. clamitaret, se omnium esse innocentissimum.* vid. Bezam in h. l. Sic igitur rationes primi argumenti, certo ordine propositas, excussimus.

Propius nunc ad secundum Curcellæi argumentum accedamus,
Thesi

Thesi sc. VII. putat *Curcellæus*, Gentiles plurimos, qui in verum Deum crediderint, salvandos, ad minimum non damnandos esse, eos quod illi, qui ante Christum carne indutum vixerunt, non respectu meriti Christi & fide in Christum, sed fide in DEum salvati sint: uti quidem exemplis quibusdam ex Ebr. XI. id ipsum probare studet. At vero minus recte prospexit sententiæ suæ *Curcellæus*, fidem in DEum à fide in Christum distinguens, ut illa absolute sit necessaria ad salutem, hæc non nisi ex revelatione divina: Nam nulla vera & salutaris fides esse potest in DEum, quæ non sociam habeat fidem in Christum, cum non possimus credere in DEum, nisi per IESum Christum. Joh. XIV. 1. Nec est, quod *Curcellæus* in hac distinctione sibi plaudet propter verbum sextum hujus capituli XI. ubi Apostolus inquit: *Qui accedit ad DEum, hunc credere oportet, esse DEum, & premia largiri iis, qui ipsum quærunt.* Nam articuli hi duo non intelligendi sunt *physice*, quatenus rationis lumine cognosci possunt, sed *hyperphysice & rheologice*, quatenus per Scripturam sacram nobis deteguntur cognitione ad salutem ducente, qua non tantum novimus, quod sit DEus, & quod sit omnipotens omnium rerum creator, sed etiam quis sit, Pater, Filius & Spiritus Sanctus: quod sit remunerator, non tantum legaliter, sed etiam Evangelice per fidem in Mediatorem ipsum quærentibus. Ita igitur fides in DEum, de qua Apostolus loquitur, non est generalis notitia DEI, bonitatem suam quovis modo diffundentis; sed cognitio veri DEI, propter Christum bona coelestia largientis. Et accedere ad DEum Apostolo nihil aliud est, quam communionem cum DEO in Christo obtinere, uti ex aliis locis id patet. Hebr. IV. 16. VII. 25. X. 22. Et hanc quoque, *Curcellæe*, accipe responsionem: non procedere hanc argumentationem: Sacræ literæ perhibent, credere oportere accedentem ad DEum, quod DEus sit: Ergo opus non est, ut fides IESum amplectatur. Vocabulum enim Θεός in famosiori significatione tres involvit divinitatis personas, quarum expressam mentionem hoc loco injicere brevitatis causa Apostolus supersedit, quod res tota Ebræis procul dubio satis cognita fuerit, vid. D. Job. Franc. Buddei Disp. de Fide, quam nonnulli fingunt, naturali, §. 21. Jen. 1709. Vehementer igitur errat *Curcellæus*, statuens, fidem in Christum Mediatorem non fuisse necessariam, ad placandum DEum, antequam Christus in mundum venisset, sed tantum

tum

tum *fidem in DEum*. Et certe, si *fides in Christum* tunc non fuit necessaria, cur DEus Protoplastis statim post lapsum, inter ipsa miseræ initia, semen mulieris, post tot remotissimorum seculorum intervalla demum venturum & caput serpentis contriturum, in Prot-Evangelio exposuit? quod in dies cum pleniori explicatione nativitatis, passionis & mortis Christi ulterius propagatum est. Si *fides in Christum* non fuit necessaria ante adventum illius in carnem, cur fideles V. T. sacrificiorum suorum ritu respexerunt ad unum & verum sacrificium expiatorium totius mundi, JESUM Christum? vide hanc in rem *Disput. D. Joh. Guilielmi Bajerii, quæ inscribitur: JESUS CHRISTUS, SOLUS atque unicus Sacerdos, & sacrificium expiatorium Mundi Cap. II. Membr. 2. §. 1. & seq. p. 61. & seq. Jen. 1688.* Hæc & plura alia clare ostendunt, & in V. T. *fidem in Christum*, non vero *solam fidem in DEum* ad salutem necessariam fuisse. Exemplis, ex cap. XI. Epist. ad Hebr. adductis, *Curcellæus* pariter nihil obtinet, & fallitur, si putat, homines illos, capite isto recensitos, non respexisse fide sua ad Christum, Servatorem mundi olim futurum, sed illam totam in aliis actibus objectisque constitisse. Nam fides illorum equidem ab actibus, in alia, quam in venturum Messiam, Objecta directis describitur, propterea, quod per actus illos maxime fides eorum eruperit, aliisque se ostenderit; ex eo tamen non sequitur, quod fides illorum non etiam promissum Messiam spectarit, huncque amplexa sit. Ita ex: gr. Auctor Ep. ad Hebr. cap. XI. v. 17. 19. describit fidem Abrahami ab actu, quo DEO, filium immolare jubenti, obtemperavit, promissionum sibi factarum causa minime animo fluctuans: Quis autem propterea, quod fides Abrahami ab hoc actu describatur, asserat, Abrahamum non habuisse fidem in Messiam, cum tamen *fide eminens diem Messia viderit.* Joh. VIII. 56.

Quæ in argumento tertio thes. XV. tela in nos vibrat *Curcellæus*, illa iisdem responsionibus retundi possunt, quibus nunc secundum illius argumentum fregimus, atque adeo labore tertium illius argumentum disjiciendi superledemus.

Quartum argumentum, quod *Curcellæus* ad defendendam Gentilium salutem affert, thesi XVI. his verbis inclusum extat: *Illi, qui fide in Christum carent, bona opera, DEO accepta edere possunt, atque in studio sancte vivendi perseverare, & peccatorum penitentiam agere*

agere

agere, quanquam non sine DEI auxilio: Ergo salutem æternam adipiscuntur, per extraordinariam & immeritam DEI gratiam, aut saltem ignis æterni supplicium effugient. Antecedens suum firmare conatur ex Rom. II. 14. 15. quem locum probare putat, Gentiles se tradere bonis operibus & peccata vitare, quod ea faciant, quæ sunt legis. Consequentiam vero adeo manifesta veritate radiare existimat, ut probatione non indigeat. Multum animo præsumit *Curcellæus*, sed parum aut nihil illi tribuemus ac concedemus. Statim enim Consequentiam illius nullam esse dicimus, eo, quod bona opera, etiam renatorum, fide in Christum instructorum, non sint omnibus modis perfecta, & ad legem divinam rite accommodata, nedum non renatorum, qui fide in Christum sunt vacui. Quorum autem opera ita sunt comparata, illi nec salutem æternam his ipsis obtinere possunt, sed manent sub lege maledicente, tam diu, donec aliunde, merito sc. Christi, pro peccatis illorum satisfiat. Irrito quoque studio *Curcellæus* salutem Gentilium eo ipso defendere studet, quod nempe *Gentiles* pœnitentiam agere possint. Quia namque fides in Christum à pœnitentia illorum est aliena, hinc & inter ipsam pœnitentiam illis, DEO exosis, damnatio æterna imminet. Agnoscat licet Gentilis, pœnitentiam agens, DEum, ut *misericordem, misericordia generali*, quæ ad bonum aliquod temporale & pœnarum dilationem tendat; non agnoscit tamen eum *misericordem, misericordia speciali & salutari* in Christo. Agnoscat licet DEum ut *placabilem & benignum*; non tamen agnoscit eum ut re ipsa *placatum*, vel certo *placandum*, quod tamen posterior in pœnitentia necessario requiritur ad tranquillandam conscientiam. Et unde agnosceret DEum ut *vere placatum*, cum nesciat verum modum placandi justitiam ejus, qui modo petendus est ex solo verbo Evangelii, quod misericordiam DEI nobis aperit. Operam quoque perdis, *Curcellæe*, si recurras cum Gentilibus tuis ad gratiam DEI extraordinariam, quam nullo Scripturæ sacræ loco probare poteris, ex qua potius discimus, DEum nulli mortalium, nisi satisfactione Christi, fide arrepta, stipatus sit, peccata remittere velle. Alacrem si te reddat dictum

B

Chri-

Christi *Matth. XIII. 12. habenti dabitur*, ut adeo putes, *habenti lumen naturæ daturum quoque DEum extraordinario quodam modo lumen aliquod gratiæ*, gradum te sistere jubeo, eo, quod ibi de *donis gratiæ*, quæ DEus novis donis coronare solet, minime vero de *donis naturæ* agatur. Sic igitur argumenti tui *Consequenzia*, *Curcellæ*, corrui. Deinde & *antecedens* propositionis tuæ in errore versatur, illos sc. qui fide in Christum carent, bona opera, Deo accepta, edere posse. An forte nescius es, bona opera, DEO grata, & studium sancte vivendi esse *fructus Spiritus sancti Gal. V. 22* & proventum illorum ab istis afferri, qui *per fidem sunt in Christo, veluti palmites in vite. Job. V. 5*. Quia igitur ratione Gentiles opera bona, DEO accepta, edere possunt, cum illi *vacui sint Spiritu DEI*, cum non sint *palmites in vite Christo, sed arbores male, quæ bonos fructus ferre non possunt*. Id quidem extra controversiam positum est, ad actionem bonam requiri, ut non solum bona sit, quoad substantiam actus, verum etiam quoad omnes circumstantias. His probe observatis neutiquam Gentilibus nonnullis substantiam actus boni denegamus, cum verissimum sit, substantiam actus, cum elemosynas v. gr. pauperibus distribuere, fuisse bonam; quod si vero quis contendat, quoad omnes circumstantias hunc actum fuisse bonum, hanc quidem sententiam nunquam approbaturi sumus. Cum enim circumstantiarum hæc præcipua potissimaque sit, ut *ex fide actio proficiscatur, Act. XV. 9. Rom. XIV. 23. Tit. I. 15. si nempe bonæ esse velit*; manifestum omnino est, splendida potius peccata, quam virtutes Christianas nuncupandas esse illas Gentilium actiones. Quæ ad probandum *Antecedens* suum *Curcellæus* affert, illa nullius sunt valoris vel roboris. Primo quidem obtendit locum *Rom. II. 14. 15*. Nullum vero commodum inde sententiæ illius accedit. Nam Paulus ibi non affirmat, Gentiles posse bona opera, DEO accepta, edere, atque in studio sancte vivendi perseverare: sed saltem dicit, Gentiles, *lege naturæ, cordibus ipsorum insidente, facere ea, quæ legis sunt, i. e. quædam lege præcepta, non autem totam legem implere*. Si vero quis saltem quædam lege præcepta agat, non dum certe

sim.

simpliciter bona opera, DEO accepta, edere & sancte vivere dicendus est. Sed ingerit se *Curcellæus* in circulum obstetricum Ægyptiacarum, hasque bono opere, quod sc. masculos Ebræorum, ad Regis mandatum interficiendos, conservaverint, gratiam DEI ac salutem æternam obtinuisse asserit. Habemus jam, quod *Curcellæo* respondeamus (1.) mulieres illas, inter frequens commercium Israëlitarum, fidem (ut videtur) in Messiam ab Israëlitis accepisse, & opera illarum DEO per fidem in Messiam placuisse. (2.) Mulieres illas etiam absque fide in Christum, lege naturæ & stimulo conscientie commotas, neglecto Regis mandato, ab homicidio abstinere potuisse. Inde vero, quod DEUS illis domos ædificaverit, sive beneficiis temporalibus pietatem illarum erga Israëlitas remuneratus sit, non videmus patere, DEUM ipsis intuitu bonorum operum per gratiam extraordinariam vitam æternam aut tribuisse, aut tribuere voluisse.

Transvolat ulterius *Curcellæus* ad *Rababam* & *Ninivitas*, hosque bona opera DEO grata fecisse asserit. Quod vero supra de *Abrahamo* diximus, idem & de his nunc dicendum. Ut ut scilicet ab aliis actibus fides illorum describatur, minime tamen asserendum, illos fide in Messiam destitutos fuisse, sed dicendum potius, eos ex fide bona sua opera edidisse. Hanc errorum suorum multitudinem *Curcellæus* adhuc auget exemplo *Cornelii Centurionis*, cujus mentio injicitur *Act. X.* Hunc putat absque fide in Messiam bona opera, DEO accepta, edidisse, & in studio sancte vivendi perseverasse. Erras, *Curcellæe*, hæc asserens: Licet enim *Cornelius* origine Gentilis fuerit, religione tamen profelytus fuit: & licet non crediderit, Messiam venisse, & esse JESUM, quem Petrus annunciabat; potuit tamen ductu Oraculorum Prophetarum credere cum Judæis, eum venturum. Sic igitur *Cornelius* non annumerandus est Ethnicis, sed Patribus, qui salutem à Redemptore non dum patefacto expectabant. Sic quoque Petrus fidei *Cornelii* non initium attulit, sed accessionem quandam adjunxit. Præclare tandem sentit *Curcellæus* de operibus virorum eximiorum, de quibus est apud *Ciceronem*,

Senecam, Plutarchum, Diogenem Laërtium, Valer Max. At vero Viri illi ob *singularem modo morum bonestatem & operaciviliter bona* in præcipua quadam commendatione ponuntur, non vero *ob internam sanctitatem cordis*, cujus per vires suas naturales capaces non fuerunt. Neque igitur *Curcellæus* inde id extorquere potest, Gentiles absque fide in Christum opera DEO simpliciter accepta edere, atque in studio sancte vivendi perseverare potuisse.

Expendamus nunc *ultimum Curcellæi argumentum*, quod Thesi XVII. extat: *DEus illos, quibus Evangelium non est annunciatum, nunquam permisit esse destitutos iis mediis, quibus in se credere, & ex fide sibi obedientiam & subjectionem exhibere possent: Ergo, qui istis mediis bene usi fuerint, salutem æternam absque fide in Christum consequentur.* Hæc verba *Curcellæi* in antecedente obscuras latebras abditosque recessus habent. Tenebricosa enim sunt verba illa: *credere in DEum, & ex fide ei obedientiam & subjectionem exhibere.* Vel namque idem significant, quod credere, DEum esse, atque eum sceleribus vindicem, virtutibus remuneratorem, imminere, sicque ex hac fide DEO externam quandam obedientiam & subjectionem, in vita civiliter honesta, & scelerum declinatione consistentem, exhibere: Vel idem denotat, ac *credere cum fiducia impetranda certo apud DEum gratie ac remissionis peccatorum, & ex fide hac obedientiam internam, in sanctitate cordis positam, subjectionemque exhibere.* Priorem sensum si *Curcellæus antecedenti* suo tribuat, non adversamur illi. At vero tunc *Consequentiam* illius nullam dicimus. Ad obtinendam etenim salutem æternam prædicta fides in DEum, & inde fluens qualiscunque externa obedientia & subiectio nequaquam sufficit. Fidem namque talem & homines nequam, imo Diaboli, habere possunt. *Jac. II. 19.* Obedientiam vero talem, cum semper internam foeditatem cordis sociam habeat, & hypocritæ præ se ferre possunt, ad exemplum Phariseorum. *Matth. XXIII. 23.* Manet igitur adhuc homo, hanc modo fidem, hanc modo obedientiam tenens, peccato & supplicio ignis æterni obnoxius, neque adeo hæc fides, hæc obedientien-

dien-

dientia, causa obtinendæ salutis æternæ esse potest. Si vero *Curcellæus* posteriorem sensum *antecedenti* suo proprium esse velit, negamus statim utramque *antecedentis* partem. Falsum est *antecedens* secundum *primam partem*, qua dicitur, DEum nunquam permisisse eos, quibus Evangelium est annunciatum, omnino destitutos esse iis mediis, quibus in ipsum credere possint, *cum certa & indubitata fiducia impetrandæ apud illum gratiæ ac remissionis peccatorum.* Quibus namque non suppetit Evangelium, illis quoque nec in se nec extra se in mundo ulla alia media suppetunt, quibus certam & indubitatam impetrandæ apud Deum gratiæ & remissionis peccatorum fiduciam animo suo inducere possint. Falsum quoque est *antecedens* secundum *alteram partem*, qua dicitur, DEum nunquam permisisse, illos, quibus Evangelium annunciatum non est, destitutos esse iis mediis, *quibus obedientiam internam & subjectionem ex fide DEO exhibere possint.* Naturales enim vires non pariunt internam obedientiam, DEo debitam, dum *natura mortui sumus in peccato & filii iræ Eph. II. 1-3.* sed illa tota proficiscitur ab efficacia Spiritus S. qui *Spiritus est regenerationis ac renovationis. Tit. III 5.* Cum vero Spiritus S. non nisi per Evangelium detur, ex *auditu fidei; Gal. III. 2.*, illi certe, qui destituuntur Evangelio, etiam destituuntur medio, quo Spiritus S. efficacia ad præstandam DEO obedientiam internam confertur. Quæ loca *Curcellæus* ex *Act. XIV. 16. XVII. 26. Rom. I. 19. 20. 21.* ad probationem *antecedentis* sui affert, illis nihil sane impetrat, dum nihil aliud illa loca evincunt, quam DEum nunquam permisisse, illos, quibus Evangelium non est annunciatum, destitutos esse iis mediis, quibus in ipsum credere. (NB voce in sensu nostro priori sumpta) & aliqualem obedientiam externam & subjectionem illi exhibere possent. Hæc vero ita explicata Consequentiam argumenti tui, *Curcellæe*, impediunt. Inquiramus nunc in locum *Rom. II. 4.* quo *Curcellæus* suam munire studet sententiam. Primo quidem indicandum, locum illum, quo Paulus de *benignitate DEI, ad pœnitentiam invitante*, loquitur, huc non pertinere, quod non de *Gentilibus*, sed de *Judeis* agat,

quos Paulus hoc capite peccati convincere laborat, uti cap. I. Ethnicos jam convicerat. Patet id ipsum (1.) ex iis, quæ isti homini tribuit, quem compellat, quæ in nullam alium aptius, quam in Judæum, quadrant, ut quod alios judicet, in iis, quæ ipse perpetret, & ex cap. II. 17. ubi nominatim sermo ad Judæum dirigitur, qui dicitur esse homo ille, quem allocutus fuerat: *Ecce tu Judæus nominaris.* Quæ verba non sermonis novi inchoationem, ad alium hominem, à præcedente illo distinctum, sed prioris continuationem, cum clariori designatione personæ, important. *Χρηστότης* igitur, de qua hic agitur, notat revelationem factam Judæis, & beneficia in illos collata; nihil vero commune habet cum operibus providentiæ generalis. Secundo tamen concedamus, locum illum agere de Gentilibus, & recte evincere, illos sc. DEI benignitate erga homines & patientia, qua in tolerandis peccatis hominum utitur, ad pœnitentiam quadantenus adduci posse; minime tamen inde id fluet, Gentiles posse etiam illa DEI benignitate & patientia adduci ad credendum in eum cum fiducia impetrandæ apud ipsum gratiæ, remissionis peccatorum & salutis æternæ: in qua tamen re probanda omne momentum causæ tuæ, Curcellæ, positum est.

Pergit *Curcellæus Thes. XXII. pœnitentiam esse infallibilem viam ad salutem, nec DEum ulli unquam peccatori serio respicienti, admissorum veniam denegare.* At vero nos respondemus, id quidem verum esse de pœnitentia, cui fides in Christum juncta est, minime vero de pœnitentia Gentilium, qui Evangelio destituti satisfactionem Christi pro peccatis suis apprehendere non possunt.

Tandem *Thesi XXIV. Curcellæus* sibi persvadet, Paulum sententiæ suæ faventem judicem sedere *in Epist. ad Rom. cap. II. v. 7.* Sed inanem vanamque spem animo concepit. De nulla enim re minus Apostolus ibi sollicitus est, quam de salute Gentilibus tribuenda. Audi, Curcellæe, continuum sermonis Apostolici nexum. Verbis præcedentibus *v. 6.* dixerat Apostolus, *DEum judicem justum redditurum unicuique esse mercedem, secundum opera ipsius.* Qualis jam illa merces futura sit, declarat *v. 7. & sqq.* pro differentia hominum, quorum alii secundum patienti-

scientiam boni operis gloriam, honorem & immortalitatem querunt, alii ex contentione non obtemperant veritati, sed injustitiæ: Illis vitam æternam; his excandescantiam & iram adjudicat. Recte his postremis, sive Evangelium de Christo ipsis annunciatum sit, sive non, iram DEI adjudicari, nec Curcellæus diffitetur. Priorum autem ordini Curcellæus non solum credentes in Christum, sed etiam Gentiles, honestæ vitæ tenacissimos, Evangelio licet de Christo nudatos, annumerat. Nos contra illos tantum, qui fide in Christum nituntur, hacque suffulti in vera vitæ sanctimonia persistunt, ordine illo circumcludi dicimus: (1.) quia illa patientia vel constantia in bonis operibus, quam DEUS vita æterna, veluti dono gratuito, vult remunerari, in interna cordis sanctitate consistit, quæ fidei in Christum & Spiritus S., in credentibus habitantis, fructus est: ut adeo hæc patientia non influat in animum Gentilis, sed fidelis tantum hominis, *qui mortuus peccato vivit DEO per Jesum Christum. Rom. VI. 11.* (2.) quia nec promissio de vita æterna gratuito tribuenda illi, qui bonis se auget operibus, innotescere, nec vires gratiæ ad eam quærendam obtingere homini, possunt, nisi per manifestatum Evangelium: neque igitur illi, qui Evangelio sunt destituti, bonis operibus vitam æternam quærere possunt. Non est, *Curcellæe*, quod nos moreris excipiendo: (1.) de Gentilibus non minus, quam de Judæis, istud dictum intelligendum esse: nam consentientes nos habes, intelligendum esse de utrisque, sed secundum patientiam boni operis gloriam & honorem & immortalitatem quærentibus, quibus utique omnes & Judæi & Gentiles sunt annumerandi, quorum fides constanter Christo nititur (11.) non respicere Apostolum ad Gentiles per Evangelium vocatos, sed in statu naturæ adhuc residentes, evinci ex iis, quæ immediate sequuntur: *Quicumque enim sine lege peccaverunt, sine lege peribunt.* Attende modo animum, *Curcellæe*, ad duplicem damnandorum conditionem, qua alii peccaverunt sine lege (à DEO promulgata) alii in lege (divinitus promulgata) illi enim sine lege illa, à DEO promulgata, peribunt (sola lege ipsorum menti inscripta damnandi): Hi vero lege, à DEO promulgata, damnabuntur ac peribunt.

bunt.

bunt. Qua autem ratione inde impetrabis *Curcellae*, in ordine illorum, qui secundum patientiam boni operis gloriam, honorem & immortalitatem quærunt, etiam illos Gentiles contineri, qui ad cognitionem Evangelii non pervenerunt? (III.) Verbis v. 8. & 9. *Iis autem, qui sunt ex contentione, & qui non acquiescunt Veritati, credunt autem iniquitati, erit tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum; Judæi primum deinde & Græci: comprehendi severam comminationem, Gentiles æque ac Judæos ferientem: Absurdum autem esse, si quis putet, promissa alicuius legis ad eos omnes non pertinere, qui illius minis subjecti sint. Resp. Promissa utique ad eos omnes spectare, ad quos spectent minæ, & sic spectare etiam promissionem vitæ æternæ ad Gentiles, sed sub conditione, si secundum patientiam boni operis gloriam, & honorem & immortalitatem quaesiverint. Huic autem rei non sunt accommodati, nisi Evangelii virtute ad Christum perducti sint. Non dum igitur Curcellæus argumentis suis aditum ad beatas sedes Gentilibus, fide in Christum destitutus, reclusit. Cui tandem novo illique tertio loco insolens novusque ædificator contigit *Curcellæus*, quem Gentiles probos, si ad salutem æternam forte non admittendi sint, olim impleturos putat, illi manum nostram admovere nolumus: Scripturæ S. potius inhæremus, duos tantum locos statuenti, quorum alter ad probos, alter ad improbos recipiendos, destinatus est.*

Coll. diss. A. 100, m. 34